

EL METODE OBJECTIU

R. TURRO

RÉVUE PHILOSOPHIQUE DE LA FRANCE ET DE L'ÉTRANGER

Octubre i Novembre de 1916

(Fragments)

Entre els fenòmens fisiològics o d'ordre fisico-químic, que es desenrotllen en la intimitat de la substància nerviosa, i els fenòmens psíquics que simultàniament sorgeixen dins la consciència, W. JAMES creu que només existeix un simple parallelisme. Aquesta tesi la desenvolupa amplament en el VI capítol de la seva obra *Principes de Psychologie*.

JAMES admet, sense dificultat, que si l'estat de consciència es descomposa en els seus elements, cada un d'aquests elements va correlativament acompanyat de la reacció local que li correspon, la qual, però, es produeix sempre com un fet simplement paral·lel. La relació entre les dues sèries de fets la concep tan poc estreta, que creu que els fenòmens psíquics poden subsistir independentment del procés cerebral.

W. JAMES formula la tesi del parallelisme des d'un punt de vista empíric i en ella anuncia un fet. Però, l'existència d'aquest fet pot ésser demostrada per l'observació?

Dos fenòmens paral·lels són dos fenòmens coincidents al llarg del temps, però sense acció recíproca, talment com dos trens que corren a velocitat igual, cadascun sobre la seva via. És d'aquesta guisa que es comporten els fenòmens psíquics enfront dels fenòmens fisiològics? Vegem-ho. Nosaltres prenem una certa dosi d'alcohol; per una successió de fenòmens que no és ací lloc d'esmentar, l'alcohol actua sobre el sensor i hi determina una modificació de l'estat objectiu; aquest canvi és de naturalesa fisico-química, i tot i que nosaltres no en coneixem la fórmula, ningú no dubta de la realitat de la seva existència. I mentre aquest procés es desenrotlla en la intimitat de la substància nerviosa, un sentiment d'alegria apareix en la consciència. Entre aquests dos fenòmens, existeix una pura coincidència? L'home, quan no ha hagut de preocupar-se de

tesis per sostenir, ha comprès sempre que la modificació psíquica succeeix a la ingestió d'alcohol, de la mateixa manera que qualsevol altre fenomen d'ordre físic o químic segueix a la condició, prèviament establerta, de la seva aparició.

Semblantment: una espina ens fereix. Ningú en el món no pot comprendre, i W. JAMES no pas més que qualsevol altre, que la dolor consecutiva a aquesta excitació coincideixi amb l'excitació mateixa. Entre l'espina i la dolor establím nosaltres una connexió causal, tal com s'esdevé entre la densitat del medi i la refracció de la llum, entre la commoció dels cossos que vibrèn i el so. Si aquesta connexió entre el fet psicològic i el fet fisiològic no fos concebuda sota la forma d'una connexió causal, el físic no estaria autoritzat per formular, com una proposició experimental, que el so respon a una vibració; hauria de dir que ambdós fets, so i vibració, són coincidents. La lògica mena al físic a creure que entre els dos fenòmens existeix una relació més profunda que ho fóra una coincidència paral·lela, i els mateixos motius de lògica porten, naturalment, a creure que entre l'alcohol i el sentiment d'alegria, entre l'espina i el dolor, hi ha quelcom més que una pura coincidència.

Deixem, ara, aquests casos relativament senzills per passar a l'observació d'un altre de més complex: un procés patològic modifica el funcionament dels centres superiors. Cal admetre que la ideació depriment o delirant, acusada per la consciència del foll, és paral·lela a aquest procés? O bé, cal admetre, entre el procés i l'estat mental que el succeeix, l'existència de la mateixa relació de causa a efecte que hi havia entre l'alegria i l'alcohol, entre l'espina i el dolor?

Cada vegada que nosaltres tenim sota els ulls, alhora, la condició i el fenomen psíquic consecutiu, no vacillem a afirmar que la relació que relliga entre ells els dos ordres de fets,

és de naturalesa causal, tot rebutjant del nostre esperit, com a una hipòtesi sense fonament, la idea d'un parallelisme. Però quan la instrospecció ens assenyala estats els orígens dels quals ens són desconeguts, tals com les modificacions del pols cerebral, experimentades pel pletismògraf, l'increment de les combustions, constatat pel mitjà del termòmetre, una activitat més gran del quimisme decehada per l'anàlisi, llavors la idea del parallelisme reapareix, perquè no ens és possible de descobrir la connexió causal que relliga aquesta energia fisiològica als fets psíquics que es desenrotllen en la consciència. Si, amb esperit del tot imparcial, ens preguntem com és que nosaltres concebem aquesta sèrie flotant d'estats psíquics com simplement paral·lela a l'activitat cerebral, ens cal reconèixer que la concebem així perquè no ens és possible donar una explicació més satisfactòria; nosaltres ens sentim impotents per discernir entre aquestes dues sèries de fenòmens—interns els uns, objectius els altres—aquella connexió causal que, en tractar-se de fenòmens, als nostres ulls més fàcils i elementals, s'establia immediatament. És precisament llur mateixa complexitat, el què ens manté en una posició expectant.

Perquè no coneixem llur relació, afirmem que existeix, entre ells, una correlació. Els creiem concomitants, perquè ignorem el lligam que regeix llur successió; paral·lels, perquè és en aquesta forma que es presenten, no perquè ho siguin. N'hi hauria prou amb què nosaltres podéssim establir llur relació perquè aquest parallelisme s'esvaís, de la mateixa manera que desapareixen els coneixements provisionals quan nosaltres som arribats a les veritats definitives.

La teoria del parallelisme és un compàs d'espera, no una conclusió. Quan el problema es planteja d'una manera general, la immensa majoria dels fisiòlegs dubten a emetre llur opinió, car ells no poden posar en evidència la natura del lligam que relaciona els fenòmens. Anomenar-los paral·lels equival a emetre una hipòtesi que no compromet a res. Però quan la qüestió es concreta a casos particulars i ben definits, quan es tracta de precisar la relació que pot existir entre l'excitació i la sensació, la impulsio psico-motriu i el moviment, etc., llavors ja ningú no admet el parallelisme; àdhuc els mateixos defensors d'aquesta doctrina es comporten com els partidaris més entusiastes del lligam causal.

I no obstant, el problema que es planteja entre el procés cerebral i la consciència, és el mateix que en son temps es plantejà, si bé

d'una manera limitada, per exemple, entre l'excitació i la sensació, puix que aquesta sensació, per simple que sigui, és tan psíquica com ho pugui ésser la concepció més enlairada. Psíquic, segons la diferenciació cartesiana fonamental, és el fet donat en el temps pur; no és psíquic el què és situat dins el temps i dins l'espai.

La nostra temptativa de definir la naturalesa de la relació que uneix la cosa psicològica a la cosa fisiològica, no té pas la pretensió de renovar la tesi pertorbadora del materialisme, la qual, recusen, en primer lloc, pel fet de considerar-la metafísica. Nosaltres reconeixem que, en l'ordre empíric, existeix un vertader dualisme entre les sèries psíquiques i els fenòmens fisiològics; però, a l'ensem, creiem que les sèries psíquiques no són pas flotants, sinó que posseeixen un lligam que les relaciona amb llur condició causal, de la mateixa manera que el fenòmens físics són relligats a la condició externa que els determina. Si sobre aquest punt la qüestió es presenta obscura i de difícil solució, no és pas degut a què nosaltres no relliguem la psicologia a la fisiologia, de la mateixa manera que el físic, tot fent abstracció del concepte metafísic d'aquesta causa, relliga els fenòmens que estudia a la causa exterior, d'identica forma que el fisiòleg encadena els fets biològics, fent abstracció de tota mena de principi vital, de tota espècie d'esperit vital.

Materialisme i espiritualisme coincideixen a projectar sobre aquesta qüestió una ombra espessa. Situant-nos solament en els llindars del con d'ombra, el problema es presentarà per si sol amb molta més claretat del què poden imaginar la majoria dels que viuen sota la preocupació de la matèria o de l'esperit.

W. JAMES s'envania d'aplanar totes les dificultats amb la seva tesi del parallelisme; car ella deixa en completa llibertat al fisiòleg i al psicòleg per moure's dins de llurs camps d'acció. JAMES, situat en un punt des del qual no eren visibles les dificultats, no es donava compte que el que feia no era resoldre-les, sinó suprimir-les. És des del nostre propi Jo que observem les sèries que es descabdellen en la consciència; d'ací que no tinguem tampoc la sensació del treball que s'acompleix en

el sensori. Aquesta és la raó que ens mena a no dubtar del què hagi pogut tenir sobre ell una influència, ni del què hagi pogut ésser plantejat com a una condició causal. Segles sencers de treball introspectiu intens s'han succeït sense que hom hagi atribuït la més petita importància al treball cerebral coincident amb el sensori. Quan aquest treball fisiològic fou posat en evidència per mitjà de procediments objectius, quan hom pogué comprovar sobre un mateix el què s'observa interiorment, a saber, que no hi ha cap necessitat de tenir-ne coneixement per seguir la seva tasca, llavors esdevingué naturalíssim concebre el fet fisiològic com a concomitant o paral·lel amb els fenòmens interns de la consciència.

Però si es canvia el punt de vista, llavors les coses es presenten sota un aspecte diferent, car si comprovem objectivament que en modificar-se l'estat del sensori es modifica també, sense cap mena d'excepció, l'estat psíquic del subjecte, la independència assenyalada ens aparèixerà il·lusòria. El sensori, observat en sí mateix, isoladament, ens l'imaginem àrbitre i senyor, conscient i amo dels seus actes. En aquesta posició, nosaltres el concebem així perquè no veiem el conjunt de les relacions que el mantenen relligat al funcionament del cervell. Però des del moment que sabem que la consciència ressona segons la forma amb la qual s'actua; que l'activitat psíquica respon a una energia fisiològica i que els seus estats més simples i els seus estats més complexos pressuposen l'organització de processos fisiològics, el què abans, vist des del propi *Jo*, ens semblava concomitant, ho veiem ara sota la dependència d'aquest factor extern; la subordinació de la consciència a aquest factor és tal, que no en concebem cap variació si no és precedida d'una variació de l'esmentat factor, cap modificació sense modificació prèvia del mateix. Pràcticament, no concebem que existeixi la consciència, en absència de la base fisiològica a la qual està lligada. Entre l'un i l'altre factor hi ha una relació, un nus, que els manté units i indivisibles. Quan la cosa fisiològica és suprimida, la psicològica es desdibuixa i s'esvaeix.

Com hem d'interpretar la naturalesa de la relació que manté soldat ço que és psíquic a ço que és fisiològic?

Al voltant d'aquest tema, en tot temps fecund en discussions, les opinions abunden. Abans, aquestes es plantejaven en el terreny metafísic; actualment s'acosten més als fets. No és cap arbitrarietat creure que l'èxit assolit per la doctrina del parallelisme, depèn, en

bona part, de l'anarquia regnant en aquesta qüestió i també del fet que ella no pren partit a favor ni contra cap sistema. Però com que aquesta doctrina no respon a la realitat dels fets, el problema del lligam psico-fisiològic, àdhuc per als mateixos que la professen, resta, encara, insistentment plantejat.

A la primera impressió, el lligam de lo psíquic a lo fisiològic, sembla una relació de causa a efecte, una relació de determinant a determinat. Sempre que la cosa fisiològica es presenta davant de la psíquica, com a una cosa sense la qual aquesta darrera no és pràcticament possible, sembla que és en el fet fisiològic on l'eficiència del psíquic pren la seva arrel. És partint d'aquest raonament que ens imaginem que la reacció nerviosa d'una sensibilitat específica, provocada per l'excitació, produeix la sensació. D'aquesta guisa, fóra aquesta causa la que *engendreria* o *produiria* la sensació per la seva pròpia virtut, o a la faïso d'una *força oculta*.

Però per poc que nosaltres reflexionem sobre la qüestió, hem de reconèixer que aquesta causa no ofereix cap semblança amb aquelles causes veïnes de la ciència experimental que posen netament en evidència, davant dels nostres sentits, el mecanisme de la successió. Nosaltres no percebem pas de quina manera la sensació succeeix a la reacció. Entre un i altre factor existeix un buit que separa la causa creadora de l'efecte creat. Aquest espai ombrós, si la ciència experimental el conegués, l'ompliria amb la sèrie de transformacions físico-químiques que s'operen en la intimitat de la sensibilitat òptica, per exemple, sota la influència de l'excitació produïda en aparèixer una color en la consciència. Llavors, nosaltres sabríem que aquesta color s'accentua o s'atenua seguint la intensificació o l'atenuació del fenòmens fisiològics *a b c d*; nosaltres tindríem, així, davant els ulls, el mecanisme d'aquesta successió, les modalitats del pas d'uns fenòmens als altres.

No obstant, vista així la successió, no diríem encara que el fet fisiològic *produeix* o *engendra* el fenomen psicològic; diríem que aquest succeeix a aquell, i d'una forma tan invariable que pel primer estem en situació d'explicar el segon. Després que haurem ben observat com la color es modifica en la consciència, seguint els canvis fisiològics, estarem en situació de preveure el què es produirà en ella en el cas concret de la reaparició d'aquesta color, per tal com els canvis fisiològics que condicionen aquesta aparició ens seran coneguts. És la nostra ignorància actual el què ens mena a

creure que la sensació és produïda per la màgia d'una virtut causal; és perquè no tenim coneixement de les *seves segones causes* que nosaltres pretenim de fer intervenir el coneixement de la *seva causa primera*.

Deixant-nos portar per la nostra primera impressió, nosaltres dèiem que en el si de la massa cortical resideix la funció elaboradora de les idees; aquesta apreciació equival a establir, entre lo fisiològic i lo psíquic, una relació metafísica, no una relació experimental. El pensament viu una existència immaterial i pròpia; de la mateixa manera viu la sensació, àdhuc en el seu estat més elemental. El que crea el fet de pensar o de sentir, el que és consecutiu a la reacció d'una sensibilitat donada, nosaltres no sabem què és, ni tenim necessitat de preocupar-nos a cercar-ho. Solament el bon sentit diu: no es tracta de creacions *ex nihilo*.

En tot cas, no hem pas de cercar la seva eficiència en el fet fisiològic, sinó els antecedents que ens permetin explicar les idees de la mateixa guisa que ho férem amb la sensació.

El que nosaltres anomenem estat o procés fisiològic, des del punt de vista de l'observació pura, és reductible, idealment, a una fórmula numèrica de naturalesa ponderable. Es tracta d'establir, entre el desenvolupament d'aquesta fórmula molt complexa i el desenvolupament de la idea, lleis de successió que ens permetin d'evaluar energèticament, en el sensori, els processos fisiològics; es tracta d'observar de quina manera les variacions psíquiques segueixen a llurs variacions. És així que nosaltres arribarem a la previsió de les segones per les primeres. El que no val, si no es vol parlar amb una incorrecció manifesta, és atribuir a la cosa fisiològica la possessió d'una virtut metafísica que la ciència experimental condemna. Tot el que ací pot haver-hi de pràcticament científic, són les fases de la successió; res més no és observable. La virtut creadora és una invenció arbitrària i personal. Es controla un desprendiment de calor, es comprova un desprendiment d'àcid carbònic; mai no es demostrarà experimentalment que la idea es desprèn del procés fisiològic.

En la successió eficient que constitueix la tesi del materialisme, la sensació i el pensament, ço que és senzill i ço que és complexe, sorgeixen de l'activitat fisiològica com d'una nebulosa; tot és vague i misteriós, i, així, hom ha vist els fenòmens de la vida sorgir del *principi vital*, el guariment sortir de la *vis medicatrix*.

En altres temps, aquesta tesi, com també la d'un principi espiritual creador dels fenòmens psíquics, i, a la vegada, causa del moviment voluntari i de nombroses reaccions orgàniques determinants d'una influència psíquica, ens enlluernaven. Avui, llur prestigi es perd. Acostumats a les pràctiques del mètode experimental que fan tocar, veure i sentir totes les coses, ens resistim a concebre, tant dins de la matèria com fora d'ella, els principis que no són reductibles a formes perceptibles. Per tant, si nosaltres ens avenim a admetre unes tals concepcions, no és pas sense donar-nos compte de l'ombra profunda que les envolta; comparar els principis en qüestió a les coses que es veuen i es toquen sols pot originar malentesos. D'ací la tendència a deixar al marge aquestes qüestions abstruses, les quals seran tractades incidentalment, o esbiaixadament, quan ens hi veu rem obligats. Per a la generalitat dels investigadors, això són problemes tan insolubles com els que es refereixen a propietats o qualitats d'una substància que no es poden mesurar ponderalment, que no obeeixen a cap reactiu conegut. Veus ací, amb exactitud, el què es pot dir de les eficiències creadores dels efectes psíquics.

Malgrat tot, que hom es senti o no satisfet de les tesis metafísiques, els fets s'imposen. Que nosaltres cerquem o no d'explicar la reacció que relliga el pensament a l'activitat de l'element nerviós, el cert és que aquesta relació existeix. D'una banda, l'experimentació ha posat de manifest l'estreta solidaritat existent entre el funcionament del cervell i les manifestacions de la vida psíquica; d'una altra, les ciències naturals han demostrat de manera esplèndida que l'evolució d'aquesta vida psíquica es fa paral·lelament al perfeccionament del sistema nerviós. Tot ens mena a creure que l'activitat psíquica pressuposa l'activitat nerviosa i no tenim cap inconvenient a considerar el sensori com a òrgan del pensament.

Però, referir la mentalitat a un *substratum* orgànic, no ens fa pas avançar gran cosa. L'eterna qüestió queda encara en peu i no gens atenuada. De quina manera l'esperit deriva del sensori? I de quina forma la cosa psíquica es desprèn de la fisiològica? Nosaltres diem que el sensori és l'òrgan del pensament; però, d'aquest òrgan, no podem tenir-ne la idea clara que tenim d'altres òrgans que acompleteixen llurs funcions respectives. Nosaltres diem del muscle que és l'òrgan del moviment perquè sabem que el determina per la seva contracció. Però si nosaltres no sabéssim que el determina, si ignoréssim que es contreu i si, tot i això,

persistíssim a atribuir-li aquesta funció, el moviment fóra, als nostres ulls, un misteri i la funció motriu, atribuïda al sistema muscular, fóra una virtut metafísica. Aquest mateix raonament plantejem entre lo fisiològic i lo psíquic. Nosaltres estem d'acord en què el segon pressuposa el primer; però no tractem d'esbrinar de quina manera en deriva. Hom diu d'un òrgan determinat: és el *medi indispensable* perquè el producte secretori s'elabori i es vessi. Hom diu d'un altre: és el *medi indispensable* perquè el moviment es produeixi. La veritat pura és que no podem reeixir a definir el sensori com, el *medi indispensable al pensament*, com el *medi sense el qual la vida psíquica no és pràcticament possible*.

Entre la cosa fisiològica i la psíquica existeix un misteri. L'una no és eficient de l'altra i la psíquica no deriva d'una pura transformació de la fisiològica; no pot, de cap de les maneres, tractar-se d'una mutació de forma, puix que lo fisiològic és ostensible en l'espai, mentre que l'acte psíquic es produeix en aquest temps pur anomenat consciència. Si fos permès de penetrar en la intimitat de les intencions d'altri, diríem que els fisiòlegs tenen la secreta convicció que un sol i únic determinisme regeix i relliga les dues classes de fenòmens. Però, atès que ells ignoren el *perquè* de la cosa, es mantenen en una actitud expectant i s'esperen.

El doctor Turró, pel mitjà d'una concepció profundament pragmàtica--però de pragmatisme filosòfic-- ens mena a una interpretació realista del coneixement. El Dr. Turró és català, de la mateixa terra que ens donà Balmes i Llorens, heralds, en llur temps, d'una filosofia de sentit comú, un xic a la escocesa, però de volada cobarda i rastrera. Aquella filosofia catalana era molt terre a terre, com dirien en francès, molt arrapada a terra. Però Turró ha tingut l'encert de ficar-se per sota, d'enterrar-se, diguem-ho així, en el terreny de la realitat, d'endinsar-se en la seva substancialitat i així sadoll de terrenalitat, i de realisme, analitzant la fam creadora del coneixement, ha arribat a una interpretació de l'origen psicològic d'aquest, del coneixement, que obra perspectives filosòfiques que aquells no arribaven a abastar. I és que profunditzant sota terra s'arriba al cel molt millor que volant a ran d'ella amb volada de gallina

Prof. MIGUEL DE UNAMUNO. Pròleg de l'edició espanyola de "Orígens del Coneixement. La fam" - Madrid, 1921.

Absolut és d'una banda, el món vivent i variat, tal i com es presenta als nostres sentits. En aquest món ple de colors i de sons, d'olors i de dolors, només existeixen els in-

dividus, car cada objecte concret és diferent i cada llei general una abstracció que jamai no es compleix exactament. Aquest món que ens sembla tant més perfecte com més gran és la seva varietat, és l'únic món real de l'home sensorial i també dels poetes: és absolut, però subjectiu; puix depèn de la fortuna complexitat del cervell que el percep. Aquells que vulguin tenir una perfecta i detallada descripció de la universalitat de la certitud d'aquesta realitat subjectiva, caldrà que llegeixin el capítol V del llibre del Dr. Turró sobre els orígens del coneixement. Encara que l'autor no usa les paraules absolut i relatiu, tot el què he dit em sembla que està virtualment contingut en aquesta obra clàssica

PROF. J. F. NICOLAI. "La base biològica del relativisme científic i els seus complements". Rev. Univ. Nac. de Córdoba (Rep. Arg.)-1925.

Tot el què es digui en concepte d'elogi del llibre "Orígens del Coneixement" resulta migrat. Cal insistir prop del Dr. Turró perquè prossegueixi les seves fecundes investigacions, car obren una via nova a la psico-fisiologia

J. DAGNAN BOUVERET, de la Sorbonne. Revue Philosophique - 1912.